

**ПРАВЕН РЕЖИМ НА ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ
ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ДНЕС**Дарина ДИМИТРОВА¹

JEL K 39

Резюме

Ключови думи:

Висше образование, откриване и закриване на висши училища, държавни и частни висши училища.

В статията се изследва в исторически и сравнителноправен аспект правният режим на висшите училища в България от Освобождението до днес, с оглед да се систематизират извършените до сега законодателни промени. Правният режим на висшите училища не е бил изследван от юридическа гледна точка, което провокира интереса на автора към статия с такава насоченост. Направена е периодизация и анализ на законодателството в областта на висшето образование в България, въз основа на които се посочват важни изводи за системата на висшето образование у нас. Развитието на висшето образование е пряко обвързано с научните изследвания и иновациите и е гаранция за висококвалифицирани кадри, необходими на цялата европейска общност.

Въведение

През 2015 г. Народното събрание (НС) прие Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014 - 2020 г. (ДВ, бр. 18/2015 г.), изготвена след подробно проучване на българските и европейските правни актове, касаещи висшето образование. Днес развитието на висшето образование е пряко свързано с научните изследвания и иновациите и е гаранция за висококвалифицирани кадри, необходими на европейската общност. У нас сравнително късно започва създаването на университети и приемането на нормативни актове, уреждащи висшето образование. Въпреки това българското висше образование има своите дълбоки исторически традиции (Цанев, 1988) (Панайотов, 1999) (Попов, 2007).

Редица научни публикации са посветени на управлението на висшите училища (Димитров, 2003) (Вуцова, 2015), качеството на висшето образование (Димитрова, 2013), политиката във висшето образование (Пилев, 2003), икономическите перспективи пред висшето образование (Димитров Г. и., 2001)

¹ Катедра Правни науки, Икономически университет – Варна, България. e-mail: darina@ue-varna.bg

(Димитров Г., за европейските перспективи на българските висши училища, 2005) (Берберова-Вълчева, 2010). Правният режим на висшите училища, обаче, не е бил изследван от юридическа гледна точка и съществува празнота в нашата доктрина, което провокира интереса на автора към статия с такава насоченост. Статията е обзор на правния режим на висшите училища и е част от бъдещо монографично изследване, в което ще се изследва подробно тази проблематика.

Целта на тази статията е да се изследва в исторически и сравнително-правен аспект правният режим на висшите училища у нас, с оглед систематизиране на извършените до сега законодателни промени и да се направят препоръки към законодателството, с цел модернизиране на висшето образование. Периодизацията на етапите в развитието на висшето образование е основа за анализ на нивото на адекватност на действащата нормативна уредба, свързана с висшите училища. **Обект на изследване** е националната законодателна уредба на висшето образование, а **предмет на изследване** е правният режим на висшите училища в България. За постигането на тази цел ще бъдат изпълнени две **основни задачи**: да бъде направена **периодизация** и да бъде направен **критичен анализ на законодателството в областта на висшето образование в България**. Ползваната **методология на изследването** е свързана с научен анализ на нормативната уредба, прилагане на сравнителния метод и формална логика.

Можем да разграничим **три основни периода в развитието на законодателството в областта на висшето образование**, които съвпадат с историческото и обществено-политическото развитие на държавата. **Първият период е от Освобождението до 1944 г.**, **вторият е от 1944 г. до 1989 г.** и **третият е след демократичните промени от 1989 г. до днес**. Извършена е съпоставка на нормативната уредба в областта на висшето образование и правния статут на висшите училища през тези периоди по следните критерии: **1) правен режим за откриване и закриване на висшите училища; 2) наличие на статут на юридическо лице на висшите училища; 3) съотношение на броя на държавните и частните висши училища, спрямо общия брой висши училища.**

1. Правен режим за откриване и закриване на висшите училища

Характерно за периода от Освобождението до 1944 г. е, че няма единна законодателна уредба в областта на висшето образование. Законодателната практика е правният статут на всяко висше училище да бъде уреждан с отделен нормативен или дори административен акт. Също в законите за народното просвещение, касаещи всички степени на образование, се предвиждат и правни норми, уреждащи висшето образование. Съгласно чл. 179 от Закона за народно-

то просвещение (ДВ, бр. 17/1892 г.), висши училища се откриват и управляват на основание на особени закони, издадени от НС. Следващият Закон за народното просвещение (ДВ, бр. 49/1909 г.) не посочва кой държавен орган има правомощие да открива и закрива висши училища. Същевременно се приема и Закон за търговското образование (ДВ, бр. 2/1906 г.). Съгласно чл. 2 от този закон: „Търговското образование бива: висше, средно и нисше и се получава в търговските училища, степента, програмата и названието на които се определя и утвърждава с княжески указ, по представление на министъра на търговията и земледелието“. Законът за изменение и допълнение на Закона за народното просвещение (ДВ, бр. 87/1921 г.) урежда откриването на висши специални училища. Съгласно чл. 222 от този закон, като висше специално училище е посочена Търговската академия (Висше търговско училище в гр. Варна – бел. моя). Откриването на други висши специални училища става по законодателен ред. Следващият Закон за изменение, допълнение и отменение на Закона за народното просвещение (ДВ, бр. 79/1924 г.) също предвижда с чл. 217 да се откриват висши специални училища по законодателен ред. Приета е и Наредба – Закон за частните висши училища (ДВ, 80/1938 г.), чл. 1 на която гласи: „Частните висши училища се откриват по законодателен ред“. По този начин в периода до 1944 г. в България са открити 8 висши училища. По-голямата част от тях са създадени чрез закон, приет от НС. Само откриването на 2 висши училища е утвърдено с министерска заповед, съответно окръжно.

С ДВ, бр. 2 от 1889 г., е приет Закон за отваряне на висше училище в София. Въпреки, че учебните занятия започват една година по-рано и до приемането на закона от 1889 г., правният режим на висшето училище е уреден от два правилника. Това са Правилник за висш педагогически курс в София (ДВ, бр. 3/1887 г.) и Временни правила за уреждане на висшия педагогически курс в София (ДВ, бр. 110/1888 г.), приети от Министерството на народното просвещение. През периода до 1944 г. са създадени чрез закони, приети от НС, освен Висшето училище в София, още и следните 5 висши училища: Музикална академия и Художествена академия (Закон за изменение и допълнение на Закона за народното просвещение – ДВ, бр. 87/1921 г.); Висше търговско училище в гр. Свищов (Наредба – Закон за Висшето търговско училище в гр. Свищов „Д. А. Ценов“ – ДВ, бр. 200/1936 г.); Висше техническо училище в гр. София (Закон за Висше техническо училище – ДВ, бр. 126/1941 г.); Висше училище за телесно възпитание в гр. София (Закон за Висшето училище за телесно възпитание – ДВ, бр. 2/1942 г.).

С актове на министри са открити 2 висши училища: Висшето търговско училище в гр. Варна – Заповед № 7177 от 28 септември 1920 г. на министъра на търговията (Близнаков, 2001) и Балканският блискоизточен институт (Свободен университет) – Окръжно от 22.11.1923 г. на министъра на народното просвещение (Бояджиева, 2003). Впоследствие, обаче, за тях също са приети закони от НС, с които се утвърждава статутът им на висши училища. Така съгласно чл. 222 от Закона за изменение и допълнение на Закона за народното просвещение (ДВ бр. 87/1921 г.) като открито вече висше специално училище е посочена Търговската академия (Висше търговско училище в гр. Варна – бел. моя). А през 1924 г. е приет Закон за признаване като юридическо лице Свободния университет за политически и стопански науки (Балкански блискоизточен институт) в София (ДВ, бр. 34/1924 г.).

Като цяло законодателството в периода до 1944 г. предвижда висшите училища да се откриват по законодателен ред, с изключение на посочените два примера. Законите за народната просвета и другите нормативни актове в областта на висшето образование от този период не съдържат разпоредби как се закриват висшите училища. Могат да се посочат два примера за закриване на висши училища от разглеждания период. През 1907 г. е закрит за 6 месеца Университетът в София. Това става с Указ №2 на държавния глава (ДВ, бр. 48/1907 г.). Свободният университет за политически и стопански науки (Балкански блискоизточен институт) е закрит през 1938 г. (Първанов, 2012). Две години по-късно закритият Свободен университет е открит отново, като е преобразуван от частно в държавно висше училище. Това става със Закона за Държавното висше училище за финансови и административни науки – София (ДВ, бр. 126/1940 г.). Причината законодателството да не посочва реда за закриване на висши училища вероятно се дължи на факта, че до 1944 г. те не са голям брой и ако някои от тях са закривани, то това е за кратко, след което те възобновяват своята дейност.

Относно **откриването и закриването на висши училища за периода от 1944 до 1989 г.** е характерно, че вече се приемат самостоятелни закони за висшето образование и са приети общо 3 такива – през 1947, 1948 и 1958 г. **Първият Закон за висшето образование е от 1947 г.** (ДВ, бр. 153/1947 г.). Той за първи път урежда самостоятелно висшите училища и висшето образование, отделно от другите степени на образование. Съгласно чл. 1, нови висши учебни заведения се откриват със закон. Но в духа на старите законодателни традиции, Законът за висшето образование от 1947 г. излишно детайлно урежда всички съществуващи висши училища. Вместо да регламентира типово, по общ начин

правния режим на висшите училища, законът урежда в различни дялове и глави устройството, продължителността на обучението и оценяването на студентите поотделно за всяко висше училище. Положителна характеристика на Закона за висшето образование от 1947 г. е, че той е първият единен нормативен акт, отнасящ се за висшето образование. Той, обаче, е много обемист и от там неефективен, затова през 1948 г. е приет нов Закон за висшето образование (ДВ, бр. 224/1948 г.). Съгласно чл. 2 на този закон, откриването на нови висши учебни заведения и закриването на някои от съществуващите става с постановление на Министерския съвет (МС), утвърдено с указ от Президиума на НС.(1)

Следващият Закон за висшето образование е приет през 1958 г. (ДВ, бр. 12/1958 г.). Съгласно чл. 2 от него, висши учебни заведения се откриват и закриват с указ на Президиума на НС. С изменението на закона от 1972 г. (ДВ, бр. 65/1972 г.), висши учебни заведения се създават от НС. Законът за висшето образование от 1958 г. просъществува до 1995 г., когато е приет действащият Закон за висшето образование (ДВ, бр. 11/1995 г.).

В обобщение трябва да се посочи, че през периода от 1944 до 1989 г., правомощието за откриване и закриване на висши училища принадлежи на Президиума на НС (от 1972 г. на НС). През този период висшето образование се разраства и са открити множество висши училища. „През 1985/86 учебна година в България има 30 висши учебни заведения“ (Попов Г. , 2001, с. 217). През 50-те и 60-те години на ХХ в. у нас се откриват много нови висши училища, а съществуващите се преустройват и преименуват, но не могат да се посочат примери за закриване на висше училище. Законите за висшето образование от 1947, 1948 и 1958 г. не съдържат норми, уреждащи основанията за закриване на висше училище. Причина за това вероятно е фактът, че през периода от 1944 до 1989 г. в България общественно-политическото устройство е социалистическо (Методиев, 1990), учебните заведения са държавни и образованието е безплатно във всички видове и степени. Всички сфери от обществения живот са под монопола на държавата и е трудно да си представим, че държавно висше училище би извършило такова нарушение на закона, което да доведе до неговото закриване.

Относно **откриването и закриването на висши училища след 1989 г.**, трябва да се посочи следното. Само една година след демократичните промени през 1989 г. е приет Закон за академичната автономия на висшите учебни заведения (ДВ, бр. 10/1990 г.). С него държавата предоставя автономия на висшите учебни заведения в образователния процес и научноизследователската дейност, както и в свързаните с тях други дейности, извършвани във висшите учебни заведения. С приемането на действащия Закон за висшето образование (ЗВО –

ДВ, бр. 112/1995 г.) през 1995 г. са отменени Законът за академичната автономия на висшите учебни заведения и Законът за висшето образование от 1958 г. Действащият закон урежда цялостно всички въпроси относно устройството, функциите, управлението и финансирането на висшето образование в Република България, в т. ч. и академичната автономия. Съгласно чл. 9, ал. 2, т. 1 от ЗВО, НС с решение открива, преобразува, преименува и закрива висши училища. Висше училище се открива и преобразува въз основа на проект, който трябва да е получил положителна оценка от Националната агенция за оценяване и акредитация (чл. 15, ал. 1 и 2 от ЗВО). Съгласно чл. 16, ал. 2 от ЗВО, висшето училище възниква като юридическо лице след обнародване на решението на НС за неговото създаване в „Държавен вестник“. Закриването на висшите училища също е в правомощията на НС (чл. 18 от ЗВО). Основанията за това са: 1. когато висшето училище нарушава изискванията на ЗВО или други нормативни актове, регулиращи висшето образование; 2. когато висшето училище получи два последователни отказа за институционална акредитация или не е поискало такава в предвидените срокове; 3. по искане на учредителите на частното висше училище; 4. по предложение на МС за държавното висше училище.

След влизането в сила на ЗВО от 1995 г., НС открива с решение множество висши училища – всичките частни.(2) Могат да се посочат и примери за закриване на висши училища.(3) Така днес системата на висшето образование в България обхваща 51 висши училища (37 държавни и 14 частни).(4) **В обобщение трябва да се посочи, че през периода след 1989 г., правомощието за откриване и закриване на висши училища принадлежи единствено на НС.**

2. Наличие на статут на юридическо лице на висшите училища

Този въпрос е важен, защото имайки статут на юридическо лице, висшето училище е автономен правен субект, който може самостоятелно да придобива права и задължения и да отговаря по тях, а също – от свое име и за своя сметка да участва в правни отношения с други правни субекти. Подробно юридическите лица се изследват от гражданското право (Василев, 2000) (Илиева, 2015). През периода от Освобождението до 1944 г. една част от висшите училища получават статут на юридически лица още със законодателния акт за тяхното създаване, други – получават този статут по-късно, когато правният им режим е преуреден с последващ закон, а трети – изобщо нямат статут на юридически лица.

Още със законодателния акт за тяхното създаване, статут на юридически лица получават: Висшето търговско училище в Свищов „Д. А. Ценов“(5), Вис-

шето техническо училище(6), Висшето училище за телесно възпитание(7) Висшето училище в София, което е създадено още през 1888 г., получава статут на юридическо лице значително по-късно. През 1889 г. е приет специален закон за неговото откриване, а през 1895 г. е приет още един Закон за висшето училище в София, но нито един от тези закони не му дава статут на юридическо лице. Едва през 1904 г. държавното Висше училище в София се преименува и преурежда в Университет и вече е „юридическа личност“.(8) Също с последващ закон, приет през 1924 г.(9) се признава за юридическо лице и Свободният университет за политически и стопански науки (Балкански блискоизточен институт) в София, който „започва да функционира като висше училище още през есента на 1920 г.“ (Бояджиева, 2003, с. 108). Висшето търговско училище във Варна, открито през 1920 г., няма статут на юридическо лице (Цонев, 1988). То е създадено по инициатива на Варненската търговско-индустриална камара, която осигурява от своя бюджет средствата за неговата издръжка. Няма статут на юридически лица също Музикалната академия и Художествената академия, въпреки, че те са държавни и държавата отпуска средствата за тяхната издръжка.

В периода от Освобождението до 1944 г. някои висши училища получават статут на юридически лица, а други – не. Причината очевидно не може да се търси във факта дали са частни или държавни и кой осигурява тяхната издръжка. По-скоро **причината се корени във факта, че през този период законодателството в областта на висшето образование е разпръснато в множество нормативни актове и липсва единна държавна политика по отношение на висшите училища.**

Това положение се променя кардинално през следващия период от 1944 до 1989 г. Още с първия Закон за висшето образование от 1947 г. се приема принципното положение, че **всички висши учебни заведения са юридически личности.**(10) Такава е и правната уредба на следващите два Закона за висшето образование от 1948 и 1958 г. – висшите учебни заведения са юридически лица.(11) **В обобщение за периода от 1944 до 1989 г.** трябва да се каже следното. В България общественно-политическото устройство е социалистическо и намесата на държавата в управлението на висшите училища е много силна. Въпреки това, **законодателството в областта на висшето образование еволюира – всички висши учебни заведения получават статут на юридически лица.**

Такава е и законодателната уредба след демократичните промени от 1989 г. Съгласно чл. 6, ал. 1 от ЗВО, висшето училище е юридическо лице с

предмет на дейност: 1. подготовка на специалисти, способни да развиват и прилагат научни знания в различните области на човешката дейност; 2. повишаване квалификацията на специалисти; 3. развитие на науката, културата и иновационната дейност. Действащият ЗВО, освен, че отново потвърждава статута на юридически лица на висшите училища, допълва тяхната правна уредба като посочва и специфичния им предмет на дейност. Той е важен индивидуализиращ признак на юридическите лица. „Под предмет на дейност се разбира конкретен вид задачи, които юридическото лице ще осъществява, и правата и задълженията, които ще придобива във връзка с тях“ (Таджер, 1973, с. 86). **В обобщение трябва да се отбележи, че по-добрата съвременна правна уредба на висшите училища е резултат от дългогодишния опит и традиции на нашето законодателство в областта на висшето образование.**

3. Съотношение на броя на държавните и частните висши училища, спрямо общия брой висши училища

В периода след Освобождението, още първият Закон за народното просвещение от 1892 г. възприема принципа, че училищата се разделят на народни (в смисъл държавни – бел. моя) и частни. Народни са тези, които се „поддържат“ от държавата, окръжията, околиците или общините. Частни са тези, които са „поддържани“ от вероизповедните общности, дружества или братства и от частни лица.(12) Тези норми се отнасят за всички степени на образование – в т.ч. и висше(13), тъй като през този период законите за народното просвещение уреждат общо всички степени и видове образование. Както вече беше посочено, отделно за висшето образование не са приемани специални закони. Принципът да се разделят училищата на държавни и частни, в зависимост от това кой осигурява тяхната издръжка, се запазва и в следващия Закон за народното просвещение от 1909 г. „Училищата по целта си биват общообразователни и специални, по реда си в учебната система – основни, средни и висши, а по отношението си към държавата – народни и частни. Народните училища се издържат от държавата, окръзите или общините, а частните – само от лицата, дружествата и обществата, които са ги отворили.“(14)

Както вече беше посочено, през периода от Освобождението до 1944 г. в България има открити 8 висши училища. По-голямата част от тях са държавни. Частни са само: Висшето търговско училище във Варна, чиято издръжка се осигурява от Варненската търговско-индустриална камара; Висшето търговско училище в Свищов „Д. А. Ценов“, което се издържа от фонда, създаден за приемане на дарението и завещанието на Д. А. Ценов; и Свободният университет за

политически и стопански науки (Балкански близкоизточен институт) в София. Но през 1940 г. бившият Свободен университет в София става Държавно висше училище за финансови и административни науки.(15) Така че **към 1944 г. у нас има само 2 частни висши училища от общо 8.**

В периода от 1944 до 1989 г. училищата са само държавни. Законодателството не допуска съществуването на частни училища в нито една степен на образоването. Първият Закон за висшето образование от 1947 г. категорично и еднозначно урежда, че висшите учебни заведения са държавни.(16) Но процесът на одържавяване на частните висши училища започва по-рано. През 1945 г. е приета Наредба-Закон за държавния университет „Св. Кирил Славянобългарски“ в гр. Варна (ДВ, бр. 191/1945 г.). С този закон Висшето училище за стопански и социални науки (по-рано Висше търговско училище – бел. моя) се преустройва в държавен университет.

Вторият Закон за висшето образование от 1948 г. също урежда, че всички висши учебни заведения в България са държавни.(17) Следващият Закон за висшето образование от 1958 г. не съдържа текст, който да указва какви могат да бъдат висшите училища – държавни или частни. Но като се имат предвид нормите на двете социалистически Конституции от 1947 и 1971 г. и принципите, на които се основава образователната система, става ясно, че всички училища или учебни заведения са държавни. Така че, **през периода от 1944 до 1989 г. частни висши училища няма.** Всички съществуващи висши училища са държавни, **предвид социалистическото обществено-политическото устройство.**

След демократичните промени през 1989 г. у нас са създадени множество частни висши училища. Нормата на чл. 12 от ЗВО гласи, че висшите училища са държавни и частни. Законът дава равни възможности за откриване на висше училище, независимо дали то е държавно или частно, при спазване на изискванията за това. Разликата е във финансирането на висшите училища. Държавните висши училища осъществяват дейността си въз основа на предоставена държавна собственост и трансфери от държавния бюджет. Учредителите на частни висши училища трябва да имат право на собственост върху недвижимите имоти, движимите вещи и сградния фонд, необходими за осъществяване на образователните и научни дейности, както и проект за финансовото осигуряване на висшето училище (чл. 13 и 14 от ЗВО).

Както беше посочено, днес системата на висшето образование в България обхваща 51 висши училища, от които 37 държавни и 14 частни. Вижда се, че държавните висши училища са значителна част от общия брой висши училища в страната (над 2/3 от всички висши училища са държавни). Причините за това

не могат да се търсят само във факта, че от 1944 до 1989 г. у нас не съществуват частни висши училища. От направения исторически сравнителноправен анализ се вижда, че и в периода от Освобождението до 1944 г. повечето висши училища са държавни, а частните са по-скоро изключение. **Причината да има повече държавни висши училища** трябва да се търси във факта, че чрез тях **държавата реализира своята политика в областта на висшето образование и се осъществява едно важно конституционно право на гражданите - правото на образование, прогласено в чл. 53 от Конституцията.**

„Западна Европа също изпъква с относително ограничено присъствие на частния сектор, макар че частното образование в някои от западноевропейските страни е с дълбоки корени.“ (Сланчева, 2005, с. 13). **Държавното предлагане е предопределящ фактор във висшето образование, а частното висше образование има допълващи функции** основно в следните случаи: 1) когато търсенето на висше образование надвишава държавното предлагане и 2) когато определени групи от хора търсят различни видове училища от вече съществуващите (Сланчева, 2005).

Заклучение

Въз основа на направения правен анализ, могат да се направят три важни извода относно висшите училища в България. **Първо**, редът за откриване и закриване на висши учебни заведения винаги е бил в правомощията на висшите държавни органи – НС, Президиум на НС, МС и се подчинява на един административно-правен режим. **Второ**, висшите училища имат статут на юридически лица, т.е. самостоятелни правни субекти със специфичен предмет на дейност. **Трето**, въпреки, че законодателството урежда равностойното съществуване на частни висши училища наред с държавните, водещи са държавните. Това е израз на държавната политика в областта на висшето образование за осъществяване на конституционното право на гражданите на образование, в това число и висше, което държавата трябва да направи достъпно за своите граждани именно чрез държавните висши училища.

Първоначално законодателството в областта на висшето образование е разпръснато в множество нормативни актове и липсва единна държавна политика по отношение на висшите училища. Постепенно законодателството еволюира и се усъвършенства в резултат от дългогодишния опит и традиции. Поради взаимната връзка между обществено развитие и нормативна уредба, се налага **препоръката към законодателството да се предприемат мерки за модернизирание дейността на висшите училища у нас.** Българското законода-

телство в областта на висшето образование трябва да се адаптира към целите и дейностите на Стратегията за развитие на висшето образование, с **оглед правният статут на висшето училище да дава достатъчно гъвкави възможности за интегриране на българското висше образование с европейското.**

Конкретните препоръки са в следните насоки. **Първо**, предложение de lege ferenda – цялостно да се модернизира законовата уредба в сферата на висшето образование, като се въведат принципите на европейското законодателство, съобразени с националните особености и традиции. За целта трябва да се координират действията на компетентните държавни органи, уреждащи правния режим на висшите училища, т.е. да има координация между законодателната власт в лицето на НС и изпълнителната власт – МС и специалния орган – Министерство на образованието, в единна държавна политика. **Второ**, в този процес е много важна и отговорността на висшите училища за качество на образованието и съответствието му с европейските изисквания. Вътрешната нормативна уредба на отделните висши училища трябва да отразява спецификите на самата институция, съобразно образователния ѝ профил. В този смисъл, конкретната препоръка към висшите училища е: въз основа на Закона за висшето образование, Стратегията за развитие на висшето образование в РБ и другите нормативни актове в тази област, отделните висши училища също да разработят свои стратегии за развитие. Така АС на ИУ – Варна прие на 8.10.2015 г. стратегия за развитие на университета за периода 2015 - 2020 г.

Бележки

1. Съгласно Конституцията на НРБ от 1947 г., е уреден колективен държавен глава – Президиум на НС.
2. Решение за откриване на „Международен колеж“ – Албена (ДВ, бр. 44/1999 г.); Решение за откриване на „Европейски политехнически университет“ – Перник (ДВ, бр. 46/2010 г.); Решение за откриване на „Висше училище по застраховане и финанси“ – София (ДВ, бр. 75/2002 г.); Решение за откриване на Театрален колеж „Любен Гройс“ – София (ДВ, бр. 20/2002 г.); Решение за откриване на „Колеж по икономика и администрация“ – Пловдив (ДВ, бр. 97/2003 г.); Решение за откриване на „Европейски колеж по икономика и управление“ – Пловдив (ДВ, бр. 80/2001 г.); Решение за откриване на „Колеж по туризъм“ – Благоевград (ДВ, бр.93/2003 г.); Решение за откриване на самостоятелен колеж „Телематика“ – Стара Загора (ДВ, бр. 75/2002 г.).

3. Решение за закриване на Славянския университет (ДВ, бр. 24/1999 г.); Решение за закриване на ЧВУ самостоятелен колеж „Телематика“ – Стара Загора (ДВ, бр. 42/2010 г.).
4. Данните са от Стратегия за развитие на висшето образование в РБ за периода 2014 - 2020 г. (ДВ, бр. 18/2015 г.).
5. Съгласно чл. 2 от Наредба-Закон за висшето търговско училище в гр. Свищов „Д. А. Ценов“ – ДВ, бр. 200/1936 г.
6. Съгласно чл. 2 от Закона за Висше техническо училище – ДВ, бр. 126/1941 г.
7. Съгласно чл. 1 от Закона за Висшето училище за телесно възпитание – ДВ, бр. 2/1942 г.
8. Съгласно чл. 1 и чл. 4 от Закон за Университета – ДВ, бр. 19/1904 г.
9. Закон за признаване като юридическо лице Свободния университет за политически и стопански науки (Балкански блискоизточен институт) в София – ДВ, бр. 34/1924 г.
10. Съгласно чл. 2 от Закона за висшето образование – ДВ, бр. 153/1947 г.
11. Съгласно чл. 3 от Закона за висшето образование – ДВ, бр. 224/1948 г.; съгласно чл. 2 от Закона за висшето образование – ДВ, бр. 12/1958 г.
12. Съгласно чл. 6 от Закона за народното просвещение – ДВ, бр. 17/1892 г.
13. Съгласно чл. 5 от Закона за народното просвещение – ДВ, бр. 17/1892 г., народното просвещение обема: началното, средното, специалното и висшето учение.
14. Съгласно чл. 4 и чл. 6 от Закона за народното просвещение – ДВ, бр. 49/1909 г.
15. Съгласно чл. 1 от Закона за Държавното висше училище за финансови и административни науки – София – ДВ, бр. 126/1940 г.
16. Съгласно чл. 2 от Закона за висшето образование – ДВ, бр. 153/1947 г.
17. Съгласно чл. 3 от Закона за висшето образование – ДВ, бр. 224/1948 г.

Литература

1. Берберова-Вълчева, Ц. и. (2010). Предизвикателства пред развитието на висшето икономическо образование в България. Предизвикателства пред висшето образование и научните изследвания в условията на криза (стр. 479-485). Бургас: Бургаски свободен университет.
2. Близнаков, П. К. (2001). Кратка история на Икономически университет – Варна. Варна: Икономически университет – Варна .

3. Бояджиева, П. (2003). Свободният университет или цената на правото да бъдеш различен. Разум. (1), с. 108-128.
4. Василев, Л. (2000). Гражданско право обща част. София: Ромина.
5. Вуцова, А. и. (2015). Управлението на висшите училища в България в контекста на кохезионната политика на Европейския съюз. Стратегии на образователната и научна политика. (2), с. 138-151.
6. Димитров, Г. (2003). Настоящи тенденции и предизвикателства пред икономиката и управлението на висшите училища. Варна: Икономически университет – Варна.
7. Димитров, Г. (2005). За европейските перспективи на българските висши училища. Европейски перспективи на националното стопанство (с. 586-777). Варна: Икономически университет – Варна.
8. Димитров, Г. и. (2001). Висшето образование и предизвикателствата на ХХІ век. Известия на Съюза на учените – Варна (1), с. 43-45.
9. Димитрова, С. (2013). Качеството на висшето образование в България и болонският процес. Годишник на Колеж по икономика и администрация – Пловдив, с. 126-132.
10. Илиева, Р. (2015). Курс по гражданско право обща част. София: Сиела.
11. Методиев, В. и. (1990). Български конституции и конституционни проекти. София: Д-р Петър Берон.
12. Панайотов, Ф. (1999). България 20 век: Алманах. София: Труд.
13. Пилев, Д. (2003). Политики на Европейския съюз във висшето образование. Стратегии на образователната и научна политика (1), с. 89-92.
14. Попов, Г. (2001). История на средното и висшето образование (учебно дело). София: Любомъдрие.
15. Попов, Н. и. (2007). Образователната система в България. София: Бюро за педагогически услуги.
16. Първанов, П. (2012). За „Третият разсадник на науката”. Годишник на Югозападен университет „Неофит Рилски”, Благоевград, с. 30-40.
17. Сланчева, С. и. (2005). Частните висши училища митове и реалност. София.
18. Таджер, В. (1973). Гражданско право на НРБ обща част. София: Наука и изкуство.
19. Цанев, Д. и. (1988). История на Софийския университет „Климент Охридски”. София.
20. Цонев, С. (1988). История на ВИНС „Д. Благоев” – Варна. Варна.